

חכמי דורו בעיבורו [כמו ששינינו בפסחים דף נו – רבי יהודה לשיטתו, ורבי שמעון לשיטתו], לכן אמר הכתוב "ראשון". ומה שנאמר שעשו את הפסח בחדש השני, היינו לדעת חכמי דורו, אבל לדעתו, שעבר את השנה, היה זה בחודש ניסן.

ואילו רבי שמעון בן יהודה סובר שחזקיהו השיא את ישראל לעשות פסח שני בחדש אייר, והפסוקים כפשוטם, ולדעת חזקיהו המלך היתה לו סיבה הלכתית לעשות פסח שני.

וממשיכה הברייתא:

אמר רבי יהודה, והיינו, רבי יהודה מביא ראיה לשיטתו – לפי נוסח זה של הברייתא – שמעברין מפני הטומאה:

מעשה בחזקיה מלך יהודה, שעבר את השנה מפני הטומאה, שהעם היו טמאים מעבודה זרה, ⁽¹⁷⁾ המטמאה כמו טומאת מת, וידע בחודש אדר שלא יספיקו כל העם לבא וליטהר עד פסח, וביקש רחמים על עצמו, שימחול לו ה' על אותו עוון. [והגמרא תבאר, שהם דברים סותרים, כי אם מעברין, על מה ביקש רחמים].

והראיה שהעם היו טמאים, ממה שנאמר שם, ששלח חזקיהו אגרות ביד הרצים, לצוות את העם לעלות לירושלים להיטהר ולהקריב הפסח: "ויהיו הרצים עוברים מעיר לעיר בארץ אפרים ומנשה ועד זבולון, ויהיו

משחיקים עליהם ומלעיגים בס", ובהמשך שם:

דכתיב: "כי מרבית העם רבת [רובם] מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו" הרי שרוב העם היו טמאים.

והראיה שביקש רחמים על עצמו – ממה יב-ב שנאמר שם, **"כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, כי התפלל חזקיהו עליהם לאמר: ה' הטוב יכפר בעד"** ומפרש: באופן שהוא לא ככתוב בתורה – שלא כהלכה.

וממשיכה הברייתא: **רבי שמעון אומר: אם מפני הטומאה עיברה – מעוברת. אלא, מפני מה ביקש רחמים על עצמו? היות, שאין מעברין אלא את חודש אדר, והוא חזקיה המלך, עיבר ניפן בניפן, אחרי שקידשו כבר את ראש חדש ניסן, התחרט על קידוש חודש ניסן, ועשה אותו לאדר שני.**

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: לעולם לא עיבר את השנה, ולמה ביקש רחמים על עצמו? **מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני.**

ובהמשך תבאר הגמרא מה היתה סברתו, ולמה חזר בו.

ועתה מבארת הגמרא את הברייתא, ודעת כל התנאים.

17. כן פירש רש"י, ועיין בתוס'. והיד רמ"ה מפרש, שלא נזהרו מטומאה בימי אהו. וכן כתב רש"י בפסחים [ג"ו א] וכן משמע ברמב"ם [פ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה י"ז].

כ"ה], דבשלמא בטומאת מת, אין מעברין, משום שאפשר לעשות בטומאה דטומאה הותרה בציבור, אבל בשאר טומאות, שאם לא יעברו לא יעשו את הפסח, למה אין מעברין.

הקדמה

נאמר בתורה [במדבר ט]: "איש כי יהיה טמא לנפש אדם, ועשה פסח לה' בחודש השני". ודרשינן הכי [פסחים סו ב]: איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחים לפסח שני, אלא עושין פסח ראשון בטומאה. דהיינו, רק כשהיו טמאים אנשים בודדים, שהם מיעוט הציבור, אזי הם מקריבים קרבן פסח בחודש אייר. אבל כאשר כל הציבור או רוב הציבור טמאים, מקריבים קרבן פסח ראשון אף בטומאה.

הוראה זו, שציבור עושין פסח בטומאה, אפשר לפרשה בשני אופנים: האחד, שטומאה "דחוייה" בציבור, שהיא הוראה דחוקה, ובקושי התירתה התורה, ולכן צריכים להשתדל שלא לבוא לידי כך. והשני, שטומאה "הותרה" בציבור, ואין צריכין להשתדל לעשות את הפסח בטהרה.

והגמרא מבארת, שספק זה תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון, שחלקו בענין ריצוי ציץ.

נאמר בתורה בפרשת בגדי כהונה [שמות כח]: "ונשא אהרן את עון הקדשים". היינו שבגדי כהונה מכפרים ומרצים בין ישראל לאביהם שבשמים. ושנינו במסכת יומא [ז א]: "על מה הציץ מרצה? על הדם ועל הבשר ועל החלב [של קדשים] שנטמאו, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין ביחיד בין בציבור".

היינו, שריצוי הציץ הוא על טומאה שאירעה לקרבן בשעת ההקרבה. אבל אם טומאה הותרה בציבור [כאשר הכהנים או כלי השרת טמאים, או העם טמאים בטומאת מת בקרבן פסח], אין צורך כלל לריצוי הציץ.

ונחלקו התנאים, אם הציץ מרצה גם בעת שאין הכהן הגדול לובש אותו.

אמר מר, לעיל שנינו בברייתא: **רבי יהודה אומר: מעברין את השנה מפני הטומאה, שאם היו הציבור טמאים מאפשרים להם להטהר על ידי עיבור השנה, כדי שלא יקריבו את הפסח בטומאה.** וכיון שאמר רבי יהודה שיש להשתדל שלא להקריב קרבן פסח בטומאה, **אלמא, מוכח מכך, שאית ליה לרבי יהודה, שהוא סובר, טומאה דחוייה היא בציבור, ולכן אם אפשר להקריב בטהרה, מקריבין בטהרה דוקא, ולצורך כך מעברין את השנה.**

ועל זה קשה, שבברייתא שנינו, רבי יהודה אומר, טומאה הותרה בציבור.

והא תניא, ציץ — בין שישנו על מצחו, בשעה שהכהן גדול לובשו בשעת הטומאה, (18) בין שאינו על מצחו — מרצה. אלו הם דברי רבי שמעון.

רבי יהודה אומר: רק בעודו על מצחו — מרצה, אין עודו על מצחו אינו מרצה.

סוברים התוס' שכתבו: אפילו שלא בשעת העבודה.

18. כן היא דעת רש"י, אבל היד רמ"ה סובר בשעת הקרבת הקרבן, שאז הוא זמן ריצוי, וכתב בשו"ת אבני נזר [חשן משפט סימן ד'] שכן

עצמה, שנאמר בה: **רבי יהודה אומר: מעברין, ומאידך אמר רבי יהודה: מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה וביקש רחמים על עצמו. ואם מעברין — למה ביקש רחמים על עצמו!?**

אלא, כדי שלא תיקשה הסתירה בדברי רבי יהודה, בין מתוך הברייתא עצמה, ובין מברייתא אחרת, מוכרחים לומר, כי **הסורי מחסרא**, גירסת הברייתא יש בה חסר ושיבוש, **והכי קתני**, וכך היא הגירסא האמיתית: תנא קמא סובר: **אין מעברין את השנה מפני הטומאה**, ובדיעבד **אם עיברה מעוברת**. ואילו **רבי יהודה אומר: אינה מעוברת**, לשיטתו שטומאה הותרה בציבור ואין צורך לעברה, (21) ולכך מביא ראיה: **ואמר רבי יהודה וכו'** שחזקה המלך ביקש רחמים על עצמו, מפני שעיבר את השנה שלא לצורך.

ומקשה הגמרא: **אי הכי**, אם גם התנא קמא סובר שאם עיברה מעוברת, הרי שנינו בהמשך הברייתא: **רבי שמעון אומר: אם מפני הטומאה עיברה — מעוברת**, וקשה: **היינו הלא הם דברי התנא קמא**, ואיזה חילוק דין יש בין התנא קמא לרבי שמעון.

מתרצת הגמרא: **אמר רבא: הנדון אם**

אמר ליה רבי שמעון לרבי יהודה: בהן גדול ביום הכיפורים יוכיח, שהכהן הגדול מקריב בו קרבנות, שאינו על מצחו, שהרי ביום כפורים לא לבש את הציץ בשעת העבודה המיוחדת ליום הכיפורים, אלא לבש אז רק בגדי לבן — ובכל זאת, אם אירעה טומאה באחד מן הקרבנות **מרצה הציץ**. (19) הרי שהציץ מרצה אף כשאינו על מצחו.

אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון: הנח ליום הכפורים, ואל תוכיח מעבודתו, שאין טומאת קרבנותיו צריכה ריצוי ציץ, מפני שהם קרבנות ציבור, **וטומאה הותרה בציבור** כטהרה גמורה, וריצוי ציץ צריכין רק לקרבנות יחיד.

ואילו רבי שמעון סובר שטומאה דחוויה בציבור, (20) ועדיין צריכים לריצוי הציץ.

הרי שרבי יהודה סובר שטומאה הותרה בציבור, ואם כן קשה לפי רבי יהודה, למה היה חזקיהו צריך לעבר מפני הטומאה.

ומשיבה הגמרא — **ולטעמיך**, לפי סברתך שהנך סובר שכך היא גירסת הברייתא, ולכן הקשית סתירה מדברי רבי יהודה במקום אחר, **תיקשי לך היא גופה**, יכולת להקשות סתירה בדברי רבי יהודה, בדברי הברייתא

מעוברת, שהרי למדנו שמותר לעבר מפני ה"צורך".

פירוש, ומה בין טומאה — לעיכוב של טלאים וכבשים וכדומה.

ומתוך, משום שסובר שטומאה הותרה בציבור, גזרו חכמים דוקא לעשות בטומאה, ולא לעבר, כדי שלא יבואו להרהר על הדין של "טומאה הותרה בציבור".

19. ומפרש היד רמ"ה: לא מסתבר שביום כפורים לא תהיה תקנה לטומאת בשר, דהאם משום שיום הכפורים הוא, יהיה גרוע יותר.

20. כן כתב היד רמ"ה, ועיין בהערה 23 מה שהבאנו בשם המהרש"א, ועיין בהערה 22 מה שכתבנו בשם השאגת אריה.

21. מקשה הר"ן: למה סובר רבי יהודה: אינה

והוא עיבר ניפן בניפן.

ומשמע שבאדר מעברין — אפילו לכתחלה — מפני הטומאה.

הרי לנו שלש דעות:

א. לפי רבי שמעון, מעברין אפילו לכתחלה.

ב. לפי התנא קמא, לכתחילה אין מעברין, ובדיעבד מעוברת.

ג. לפי רבי יהודה, אפילו בדיעבד אינה מעוברת.

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא.

מעברין לכתחלה איכא בינייהו, יש חילוק ביניהם, דהתנא קמא סובר: אין מעברין לכתחילה⁽²²⁾, ואילו רבי שמעון סובר שאפילו לכתחילה מעברין⁽²³⁾. אלא שמע שרבי יהודה אומר שאינה מעוברת אפילו בדיעבד, לכן ענה לו בלשון "מעוברת", שהוא לשון של בדיעבד, אבל לפי האמת סובר שמעברין אפילו לכתחילה.

ועתה הגמרא מביאה ברייתא אחרת שנאמר בה כדברי רבא.

תניא נמי הכי וכן נמי שנינו: אין מעברין את השנה לכתחילה אלו הם דברי התנא קמא. רבי שמעון אומר: מעברין לכתחלה, אלא אם כן מפני מה ביקש חזקיה רחמים על עצמו מפני שאין מעברין אלא אדר,

קרבן ציבור כיוון דאינו קרבן שכל הציבור יחד מביאין, אלא קרבן יחיד הבא ביחד לכל אחד ואחד מהציבור.

והנה חידוש זה שקרבן פסח אינו ממש קרבן ציבור, הוא רק חומרא מדרבנן, דמן התורה בודאי הוי קרבן ציבור, דהרי הותר להקריבו בשבת, וכן סובר התנא קמא, ולכן סובר שלכתחילה אין מעברין כיון דהותרה מן התורה, אלא בדדיעבד, אם עיברה מעוברת, כיון שמדרבנן היא דחוויה.

הדרך השניה, [וכבר קדמו היד רמ"ה], שהתנא קמא גם סובר דחוויה, אלא שסובר שאין צריכין להדר כל כך שיהיה בטוהרה, עד שלכתחילה יעברו את השנה עבור הטומאה, אלא שבדיעבד, אם עברה מעוברת.

ועיין שם עוד במה שמאריך לבאר את הסוגיא.

23. לפי מסקנא זו מבוארת גם דעת רבי שמעון,

22. השאגת אריה [סימן ל"ח] מקשה: בשלמא דעת רבי יהודה ורבי שמעון מבוארת, שרבי יהודה סובר "הותרה", ולכן אפילו בדיעבד אינו מעוברת, ורבי שמעון סובר דחוויה, לכן מעברין אפילו לכתחילה, אבל דעת תנא קמא — קשה, דאם סובר הותרה, קשה למה סובר שבדיעבד מעוברת, ואם סובר דחוויה, למה אין מעברין לכתחילה.

ומבאר בשני דרכים:

האחת: על פי דברי התוס' במסכת יומא [ו' ב' ד"ה אמר] שמקשים סתירה בדברי רבא, דשם ביומא מקשה הגמרא בדין כהן גדול שמפרישין אותו שבעה ימים לפני יום כפורים מחשש טומאה, וסובר שם רבא דלא חששו להפרישו מפני טומאת מת — דטומאה הותרה בציבור, ואילו במסכת זבחים סובר רבא דטומאה דחוויה בציבור. ומתמצים, שרבא מחלק בין שאר קרבנות ציבור לקרבן פסח, שבכל קרבנות ציבור סובר הותרה, אבל קרבן פסח — אינו ממש

אמר מר, שנינו בברייתא: רבי שמעון אומר: חזקיה ביקש רחמים על עצמו, מפני שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן.

ומקשה הגמרא: ולית ליה לחזקיה, האם חזקיה אינו סובר את הדרשה על האמור בתורה "החודש הזה לכם ראש חדשים" ודרשינן, "זה" ניסן, רק הוא יהיה לכם ראשון לחדשי השנה, ואין חדש אחר ניסן. שאם כבר קדשוהו לניסן, אי אפשר לעשותו לחודש אדר. ואם כן האיך עיבר חזקיה ניסן בניסן.

ומתרצת הגמרא: אין הפירוש שכבר קדשוהו ממש לחודש ניסן, שאז גם חזקיה לא היה מעבר, אלא חזקיה טעה בהוראה דשמואל, שהורה האמורא שמואל, דאמר שמואל: אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר, אף שעדיין לא קידשו בית דין את היום לראש חודש ניסן, הואיל וראוי לקובעו ניסן, שראוי לקדשו לראש חודש ניסן⁽²⁴⁾.

אלו הם דברי שמואל, ואיהו חזקיה, מתחילה סבר "הואיל וראוי לקובעו לניסן" — לא אמרינן, ולכן עיברה, ולבסוף הודה להוראה של שמואל, ולכן ביקש רחמים על עצמו.

הגמרא מביאה ברייתא, ששנינו בה כהוראת שמואל.

תניא נמי הכי: אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן.

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא.

שנינו בברייתא: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני.

ושואלת הגמרא: היכי דמי איך מדובר שמתחילה השיא, ולבסוף חזר בו וביקש רחמים על עצמו.

הקדמה

אם היו רוב הציבור טמאים, עושין את הפסח בטומאה בחודש ניסן. ואם הרוב טהורים, — רק הטהורים עושין פסח ראשון, ומיעוט הטמאים עושין פסח שני בחודש אייר.

נחלקו תנאים, האם נשים חייבות להימנות ולאכול קרבן פסח, בפסח ראשון, או

שכיון שסובר שטומאה דחוויה בציבור, לכן סובר שמעברין לכתחילה מפני הטומאה.

והקשה המהרש"א: אם כן איך רצה המקשן לומר שרבי שמעון סובר אין מעברין לכתחילה, הרי צריכין לעבר מפני הטומאה שדחוויה היא.

ומתיר: לא מצאנו בפירוש שרבי שמעון סובר דחוויה, ויתכן שסובר הותרה, ובכל זאת סובר שצריך ריצוי ציץ, בניגוד לדעת רבי יהודה הסובר, שאם הותר, אין צריכין ריצוי ציץ.

ועיין ב"קרני ראם".

24. כן פירש רש"י. והיד רמ"ה מפרש: המקשן סבר שעשה שני חודשי ניסן, ומדויק יותר הלשון: "עיבר ניסן בניסן", ולכן הקשה מהפסוק: החודש הזה לכם, ש"זה" בא למעט שרק בו עושים פסח. והתוצן תירץ, שעיבר אדר באדר, אלא שעשה כן ביום השלושים, שאין מעברין בו.

טמאים.

מעיקרא סבר, בתחילה סבר כדעת האומר **"נשים בפסח ראשון חובה"**, ולכן הצטרפו הנשים לטהורים, להיותם רוב, ועשו את פסח הראשון. **דהו מייעוטן טמאים ומיעוטן מידחו לפסח שני**, וזה הפירוש של דברי רבי שמעון **"שהשיא את ישראל לעשות פסח שני"**, שהשיא למיעוט העם — אף שהיו המון רב, ולא בודדים. **ולבסוף חזר בו וסבר** כדעת האומר **"נשים בפסח ראשון רשות"**, ואין הנשים מצטרפות, **דהו להו הזכרים הטמאים רובא, ורובא של העם לא מדרו לפסח שני**, והיה לו לצוותם להביא קרבן בטומאה, ולכן ביקש רחמים על עצמו.

הגמרא דנה אם בדיעבד עיברו את השנה ביום שלושים של אדר.

גופא, אמר שמואל: אין מעברין את השנה ביום שלושים של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן.

ומסתפקת הגמרא: אם **עיברה ביום שלושים, מאי** — מה הדין, האם השנה מעוברת או לא.

אמר עולא: אין מקדשין את החדש, ואין הבית דין מכריזין בו ביום "מקודש" לומר שהוא ראש חדש אדר שני, שכיון שראוי הוא היום לקבוע ניסן — אי אפשר לקובעו לאדר, כמו ששינונו "זה ניסן ואין אחר ניסן", אלא שותקים, ואת ראש חודש הבא יקדשו לניסן [ועיין בהערות] (25).

שאפשר — רשות — בידן להצטרף ולהימנות לקרבן פסח, אך אינן חייבות באכילתו.

מחלוקת זו — לגבי נשים — אינה נוגעת רק לגבי הנשים עצמן, אלא היא נוגעת גם לגבי הזכרים. שאם הן חייבות, הרי הן מצטרפות למנין האנשים הטהורים — אם הן טהורות, והן מצטרפות למנין האנשים הטמאים — אם הן טמאות.

והן מצטרפות להכריע, שאם הרוב, יחד אתן, הם טמאים, ועושים כולם פסח ראשון בטומאה.

או שהרוב יחד אתן הם טהורים, והמיעוט טמאים, הרי הטמאים ידחו לפסח שני.

אך אם הן אינן חייבות בקרבן פסח, הן אינן מכריעות, לא לרוב ולא למיעוט, לא לטהורים ולא לטמאים.

ומבארת הגמרא:

אמר רב אשי: במעשה דחזקיה מדובר כגון, שהיו זכרי ישראל בפסח זה של חזקיה מחצה טמאים ומחצה טהורים.

ואין הכוונה למחצה על מחצה, אלא שהיו יותר זכרים טמאים מאשר טהורים.

ונשים היו רובן טהורות משלימות לטהורים, ועודפות עליהם, שאם נחשב גם את הנשים הרי יש רוב טהורים, ואם לא, יש רוב זכרים

25. כן פירש רש"י.

הקשה היד רמ"ה, שאפילו שותקין הרי מאיליו יתקדש היום לשם ניסן, ומה הועילו בשתיקתן.

והיינו: שאף אם באו עדים לקדש ביום שלושים, שותקין.

ושואלת הגמרא: אם בכל זאת קידשו אותו הבית דין להיות ראש חדש — מאי מה הדין, האם השנה מעוברת או לא.

אמר רבא: בטל העיבור, שכיון שקידשוהו לראש חודש, הריהו ניסן, והרי שנינו"זה ניסן ואין אחר ניסן".

זו דעת רבא, ורב נחמן חולק.

רב נחמן אמר: מעובר ומקודש השנה מעוברת, ויום שלושים הוא ראש חדש אדר שני (26).

רבא שואל את רב נחמן: איך בכלל אפשר לעבר את השנה בימים האחרונים של חודש אדר, אחרי פורים.

אמר ליה רבא לרב נחמן: מכרי הרי מפוריא לפיסחא מפורים לפסח תלתין יומין הוו שלושים יום הם, ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח ומפורים כבר מתחילים לדרוש להעם בהלכות הפסח, כדתניא כמו ששנינו, שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום, כן סוברים חכמים. ואילו רבי שמעון בן גמליאל אומר: מספיק להתחיל בראש חודש ניסן כדי לדרוש שתי שבתות.

לכתחילה, שהרי לפי רבי יהודה אמרה הגמרא במסקנא, שאף בדיעבד אינה מעוברת מפני הטומאה, השנה מעוברת ואמרה כן הגמרא, כדי לבאר למה ביקש רחמים על עצמו, הרי שאם בדיעבד לא היה מבקש רחמים. וחוזרת הקושיא: לפי רב נחמן שבדיעבד מעובר — למה ביקש רחמים. ומתריך המהרש"א: חזקיה עיבר אחרי שכבר קידשו לשם ניסן ואז אפילו בדיעבד אינה מעוברת, ודברי רב נחמן הם כשעיברו את השנה כשעדיין לא קידשו את ניסן, שאז בדיעבד מעובר.

ומדויק כן מדברי רש"י בד"ה ניסן בניסן: "לאחר שקידשו לשם ניסן חזר ונמלך ועשאו אדר שני".

והקשה עליו המנחת חינוך וכן בשיעורי רבי שמואל, שרש"י כתב כן רק לפי ההוה אמינא, אבל במסקנא הרי הגמרא אומרת: ואיהו סבר "הואיל" לא אמרינן, הרי שרק כל זמן שלא קידשו, לא חשש לסברת "הואיל", אבל אם כבר קידשו, הודה חזקיה שאי אפשר לעבר. וכן כתב רש"י בעצמו במסכת ברכות י"ב.

קושיית המהרש"א הקשה גם היד רמה, והוא

הרא"ש מפרש בשם הריצב"א וכן כתב רבינו יונה: דלא יקדשוהו היום ביום שלושים, אלא יקדשוהו ביום שלושים ואחד. שאם יקדשוהו היום לשם אדר, יאמרו ה"עולם" שעברו השנה בניסן, אבל אם יקדשו את החודש למחר, יאמרו שלא נראה לבית דין לקדש ביום שלושים, ועדין אדר הוא, ולכן עיברוהו בעוד חדש אדר.

היד רמ"ה מקשה על פירוש זה, שהרי לפי רבי אליעזר בן צדוק [עיין בדף י' ע"ב] שהלכה כמותו, אם אין מקדשין ביום שלושים, אין צריך לקדש ביום שלושים ואחד שכבר קדשוהו שמים.

לכן מפרש היד רמ"ה, שאין מקדשין את החודש כלל, ומאליו יתקדש יום שלושים ואחד, ויוצא שיום שלושים שייך לאדר, ואפשר עוד לעבר את השנה.

וכן כתב הרש"ש, וכנראה שזו היא דעת רבינו חננאל.

26. הקשה המהרש"א: דלפי רב נחמן הסובר שבדיעבד מעובר, אם כן למה ביקש חזקיה רחמים על עצמו, והרי אכלו את הפסח כדין.

ואין לתרץ, שבכל זאת עשה שלא כדין

לשלוחי בית דין — הבאים להודיע על העיבור — ונמצא שאתי לזלזולי בחמין, שבחודש הבא, שבו הפסח האמיתי, יאכלו חמץ בפסח⁽²⁷⁾. ומתוך לו רב נחמן, שאין כזה חשש.

ועתה קשה, שאם לא עיברו את השנה לפני פורים, והעם מתחילים לשמוע דרשות של הלכות הפסח, וכי מטי ריש ירחא וכשיגיע ראש חודש מרחקי ליה יודיעו להעם שהרחיקו את הפסח לחודש הבא, לא יאמינו

ל"א כשקובעין באחד מהן ראש חדש לחסרו או לעברו שלא כדין, או על פי עדות שקר".

הצל"ח [ברכות דף ס"ג] הבין שהתוס' מחלקין בין עיבור השנה, דאין אומרים: "אתם אפילו שוגגין וכו'", לבין קידוש החדש ששם נאמר דין זה.

המנחת חינוך [שם] חולק עליו ומביא ראיות שהדין של: "אתם אפילו שוגגין וכו'" שייך גם בעיבור השנה.

ומקשה על הצל"ח שאם התוס' רוצים לחלק בין עיבור השנה לקידוש החדש היה להם לומר בקיצור: במה דברים אמורים בקידוש החדש, ולא בעיבור שנה.

ומבאר כוונת התוס': דגם הדין של אתם אפילו שוגגין ומזידין — אינו בכל מקרה כגון שיכולים לקדש את יום כ"ט או יום ל"ב, וכן בעיבור שנה, יש סיבות ודרכים שעליהן מעברין את השנה, ובהם — אם אפילו בית דין טעו בשוגג או במזיד — נאמר, שהשנה מעוברת, אבל אם עיברו שלא לצורך כלל לא נתנה להם רשות, אפילו בדיעבד. וכגון: לעבר בניסן, או לעבר בחוץ לארץ וכלי רשות הנשיא וכדומה, שלא אמרינן "אתם אפילו שוגגין".

וכן כתב שם התוס' הרא"ש: "אבל לא לעבר שנה בזמן שאינו נראה לעברה".

27. קושיתו של רבא — לפי היד רמ"ה ורבינו יונה היא — שבשלמא לרבא שעושין היכר שאין מקדשין את החודש, יודעין העם שלא קידשו כיון שרוצים לעבר את השנה, אבל לרב נחמן

מתוך: אכן אף אם בדיעבד מעובר, בכל זאת כיון שלכתחילה אין מעברין נקרא שאכלו את הפסח שלא ככתוב.

וכדברי היד רמ"ה סובר גם הרמב"ם, שהרי פסק בהלכות קדוש החודש [פרק ד' הלכה י"ד] כרב נחמן, ובהלכות ביאת המקדש כתב: "ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר שראוי להיות ראש חודש ניסן ועשה אותו החדש — אדר, ולא הודו לו חכמים, שאין מעברין ביום זה וכו' וביקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו וכו'". הרי סובר שאף אם בדיעבד מעובר, בכל זאת ביקש רחמים על עצמו.

ועיין בשאגת אריה סימן ל"ח.

והקשו התוס' [ראש השנה כ"א ד"ה לוי]: למה ביקש רחמים על עצמו, הרי גבי קידוש החדש דרשו חז"ל "ועשיתם אותם" וכתוב אתם לדרוש "אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין", ואם כן השנה מעוברת, אף אם עשה שלא כדין. [ומדייק המנחת חינוך [מצוה ד' אות כ"ד] משאלת התוס' שהתוס' סוברים כדעת המהרש"א שחזקיה עשה באופן שאף בדיעבד אינה מעוברת, שאם סוברים התוס' כדעת היד רמה שחזקיה ביקש רחמים על עצמו על שעשה דבר שלכתחילה אין מעברין, מה הקשו מאתם אפילו שוגגין וכו', הרי בכל זאת חזר בו, ממה שעבר לכתחילה, ומה יועיל אם נאמר שבדיעבד השנה מעוברת.]

ותירצו: "דלא שייך אלא כגון יום ל' או יום

תשעים ואחד יום ושבע שעות וחצי שעה. וכשנדע תקופה אחת באיזה יום ובאיזה שעה היא נפלה, נוכל להוסיף עליה את סכום הימים והשעות הללו, ומאז נתחיל למנות תקופה אחרת, וכן לשניה ולשלישית עד עולם.

רב אדא דייק יותר בחלקים ורגעים, ולשיטתו החשבון יותר מדוייק. וכתב הרמב"ם שעל חשבון זה סמכו הסנהדרין.

סוגייתנו עוסקת בתקופת תשרי. [ובסוף הסוגיא דנים גם בתקופת האביב שהיא תקופת ניסן].

נאמר בתורה "חג האסיף תקופת השנה", ופירוש הכתוב, שהתורה מצווה לסנהדרין לדאוג לכך שחג הסוכות יהיה דוקא בתקופת תשרי. ולכן, אם תקופת תשרי נופלת לפני חג הסוכות, הרי בודאי שאין צורך לעבר מפני התקופה, ואם התקופה נופלת לאחר כלות ימי חג הסוכות, בודאי, לכל הדעות, צריך לעבר מפני התקופה. וסוגייתנו דנה אם התקופה נופלת בתוך ימי הסוכות, באחד מימי החג, האם מעברין או אין מעברין, ויש בענין זה כמה דעות.

כפי שביארנו, התקופה אינה נופלת דוקא בתחילת היום, אלא היא לרוב נופלת באחת משעות היום. היום שבו נופלת התקופה, אפשר לומר שהוא היום האחרון של התקופה שעברה, ובלשון הגמרא "יום תקופה גומר", ואפשר גם לומר שהוא היום

אמר ליה רב נחמן לרבא: מידע ידעי העם יודעים דשתא מעברתא בחושבנא תליא מילתא שעבור השנה תלוי בחשבונות — שגם העם מבינים שתמיד משווים את שנת החמה לשנת הלבנה — ואף אם כבר התחילו לדרוש בהלכות הפסח אמרי אומרים העם: **חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד השתא** לא גמרו הבית דין לחשב את החשבונות, עד סוף חודש אדר, ויאמינו לשליח בית דין, ולא יזלזלו בחמץ, כי אף שהתכוונו לפסח, ידעו שיתכן שינוי.

הקדמה לסוגית חשבון התקופה

שינוי בברייתא שאחד מן הטעמים שעבורם מעברין את השנה הוא מפני ה"תקופה".

שנת החמה מתחלקת לארבע תקופות השנה: תקופת ניסן, תקופת תמוז, תקופת תשרי, ותקופת טבת.

רש"י פירש שם: בין על תקופת תמוז, שמתעכבת ונמשכת לתוך תשרי — שאין תקופת תשרי נופלת עד עבור חג הסוכות, וכן תקופת טבת שנמשך זמנה עד ששה עשר בניסן, והבאת העומר תהיה בתוך תקופת טבת.

ושאר ראשונים [עיין שם בהערה] מבארים שמדובר על תקופת תשרי, שתתאחר עד עבור החג.

לדעת שמואל כל תקופה — היא **בערך**

חושבים שקידשו לשם ניסן, שהרי אין מזכירין בשעת קידוש החודש את שם החודש, ואם כן אתי לזלולי בחמץ בפסח.

דאמר שאף אם קדשו אחרי העיבור מעובר ומקודש — אין שום היכר. ועוד יותר קשה, שאם העם שומעים שקידשו,

הראשון לתקופה הבאה, "יום תקופה מתחיל".

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מעברין את השנה מפני התקופה, אם תקופת תשרי נופלת לפני חג הסוכות, אלא אם כן חישבו בית דין ומצאו שהיתה תקופה של תמוז חסירה, שעדיין לא נגמרה, והיא תמשך רובה של חודש תשרי [כמו שיבואר].

וכמה ימים הם רובה של חודש.

יש כאן שתי דעות:

עשה עשר יום, אלו הם דברי רבי יהודה, היינו ביום הראשון של חול המועד.

ג-א רבי יוסי אומר: אחד ועשרים יום.

כאשר בית דין יושבים בחודש אדר, ולפי חשבונם יוצא, שתחילת תקופת תשרי הבאה תיפול ביום י"ז בתשרי, שהוא היום השני של חול המועד סוכות, הרי יהיה היום הראשון של חול המועד סוכות עדיין בתקופת תמוז. ולכן מעברין בית הדין את השנה, ומסיפים את חודש אדר, כדי שגם היום הראשון של חול המועד יחול בתקופת תשרי. זו היא דעת רבי יהודה. ואילו לפי רבי יוסי, רק אם תקופת תשרי תפול ביום כ"ב לחודש תשרי, שאז כל ימי חול המועד יהיו בתקופת תמוז, רק אז מעברין את השנה.

אבל אם תקופת תשרי תפול ביום ששה עשר בתשרי, וכל ימי חול המועד יהיו בתקופה החדשה, שהיא תקופת תשרי — הרי לדעת רבי יהודה אין מעברין. וכן אם תפול התקופה החדשה ביום כ"א בתשרי, ונמצא

שלפחות יום אחד מימי חול המועד סוכות יהיה בתקופת תשרי — לפי רבי יוסי אין מעברין.

"תקופה חסירה", משמעותה היא, שתקופת תמוז חסירה כמה ימים לסיומה בזמן הנאות לה, כגון, במקום שהיתה צריכה תקופת תמוז להסתיים בסוף חודש אלול, היא נכנסת לתוך חודש תשרי, ובכך התקופה מתאחרת.

וכמה ימים היא נקראת "תקופה מתאחרת"? — לרבי יהודה, כשהיא מתאחרת בששה עשר יום, ולרבי יוסי באיחור של עשרים ואחד יום.

הקדמה לביאור מחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה:

חג הסוכות נקרא בתורה בשם "חג האסיף", שהוא ב"תקופת השנה", לפי שאז הוא המועד שבו אוספים את התבואה מן השדות, שהתייבשה שם בימי הקיץ, טרם בוא הגשמים.

כוונת התורה לכנות את החג בשם זה, היא על ימי חול המועד, שמותר בהם לאסוף את התבואה מן השדות, כדין חול המועד, שהותר לעשות בו מלאכת דבר האבד. אבל ביום הראשון של החג וביום שמיני עצרת, אסור לאסוף.

ודרשו חז"ל, שימי חול המועד צריכים להיות כדברי הכתוב, "בתקופת השנה". דהיינו, בתקופת תשרי הנכנסת בתחילת השנה. אלא, שרבי יהודה סובר שהצריך הכתוב שכל ימי חול המועד יהיו בתקופת תשרי. ואילו רבי יוסי סובר שדי בכך שיום